

DIRİLİŞ

DÜNYA GÖRÜŞÜ VE
SEZAI KARAKOÇ
SEMPOZYUMU

Sezaî Karakoç

20-21
KASIM
2015

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

T.C. BAŞBAKANLIK
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ

DIRİLİŞ DİLİNİN ÖNCELİKLERİ VE İNCELİKLERİ

İbrahim DEMİRCİ*

ÖZET

Düşünür şair Sezai Karakoç (1933-) Türkiye’de 1960 yılında yayımlanmaya başladığı Diriliş dergisiyle ülkesinin, bölgesinin ve dünyanın sorunlarına çözümler üretmeye çalışmıştır. Doğunun ve Batının bilim, kültür, sanat ve siyaset birikim ve uygulamalarını İslam dininin ilkeleri ve İslam medeniyetinin yaklaşımlarıyla sorgulayan Sezai Karakoç, çabalarını zaman zaman gazete biçimini de alan Diriliş dergisinin yanı sıra Diriliş Yayınları ve nihayet Diriliş Partisi (daha sonra Yüce Diriliş Partisi) ile sürdürmüştür.

Diriliş düşüncesi, Türkiye’deki güncel gerilim ve tartışma alanlarından uzak duran bir dili tercih etmiştir. Diriliş dilinin başlıca öncelikleri, maddeciliğe karşı ruhçuluk, çatışmacılığa karşı denge ve itidal; parçalayıcı, ayrıştırıcı yaklaşımlara karşı bütüleştirici, birleştirici, tevhitçi tutum; verili gerçeklikleri ve koşulları göz ardı etmeyen bir idealizm biçiminde kendini göstermektedir.

Ruhçu, dengeci, bütünlükçü ve idealist diriliş dilinin incelikleri arasında fikir-his-hayal unsurlarının uyumlu birlikteliği, geleneksel ve modern söz sanatlarının ve anlatım biçimlerinin imkânlarından yararlanma, kavramların çeşitli kültür ve uygarlık düzlemlerinde farklı içerikler taşıdığını dikkate alarak onlara netlik kazandırma dikkati çekmektedir. Hiciv sivriligidinden ve mizah hafifliğinden uzak duran Diriliş dili, düşüncede açıklık ve tutarlılık, duyguda derinlik ve içtenlik, hayallerde genişlik ve coşku uyandıran bir zenginlik taşımaktadır.

Anahtar kavramlar: Sezai Karakoç, Diriliş, dil, anlatım, kavram.

İnsanı öteki canlılardan ayıran ve ona yeryüzünde ayrıcalık ve üstünlük sağlayan dil, duyma, düşünme, düşleme yetilerinin işlemlerini ve somutlaşmasını sağlayan bir araçtır. Anlamak için de anlatmak için de anlaşmak için de dil dediğimiz bu araca muhtacız. Dilin kökenine ilişkin varsayım ve tartışmaları, insanın kökenine ilişkin varsayım ve tartışmalardan ayrı düşünemeyiz. Bu varsayım ve tartışmaların tarihine baktığımızda maddeyi merkeze alan yaklaşımlarla ruhu, Tanrı’yı, yaratıcı kudreti merkeze alan yaklaşımların iki zıt kutup oluşturduğunu görmekteyiz. İnsanlık tarihinin göz ardı edilmemesi gereken bir kültür alanı olan mitolojileri, başlı başına bir seçenek oluşturmayan ve bu ki zıt kutbun da kullanımına uygun veriler içeren bir alan sayabiliriz.

1960 yılının ilkbaharında, nisan ayında, Ankara’da yayımına başlayan ve mayıs ayında ikinci sayısını çıkardıktan sonra 27 Mayıs darbe atmosferinde yayımına ara veren Diriliş dergisi, çeşitli aralıklarla okuruna ulaştığı otuz iki yıl boyunca maddeye ve maddeciliğe karşı ruhu ve ruhçuluğu benimsemiştir. Dolayısıyla Diriliş dilinin önceliklerinden birinin ruhçuluk

* Dr., Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi, demirci00@hotmail.com

olduğunu söyleyebiliriz. Bu öncelik, ister istemez lafza karşı manayı, surete karşı sîreti, biçime karşı özü, kalıba karşı kalbi, dallara ve budaklara karşı kökleri, kollara ve bacaklara karşı beyni, görünene karşı görünmeyeni, kanunlara karşı hakkı ve hukuku... öne almayı, önemli saymayı gerektirmektedir.

“Buna karşı bu, şuna karşı şu...” diye sayarken insan, kolayca bir karşıtlık / zıtlık / çatışma zannına kapılabilir; oysa burada bir çatışma değil, dayanışma, kaynaşma, birliktelik söz konusudur ve evrensel diyebileceğimiz bir diyalektik işlemektedir. Madde ve ruh, ten ve can, lâfız ve mana arasındaki rekabet, yarışmaya, birbirini alt etmeye yönelik bir rekabet değildir; bilakis birbirini koruyup kollamaya, gözetmeye, beslemeye dönük bir rekabettir, bir tür murakabedir. Dolayısıyla Diriliş dilinin bir önceliğinin de “denge” olduğunu söyleyebiliriz. Denge kavramını, “adl, adalet, itidal” kavramlarıyla ilişkilendirmek ve onu birey, toplum, doğa ve hatta evrenin işleyiş ve ilişkilerinde temel bir ilke saymak mümkündür. Gerek düşünüş gerek davranış düzleminde sık sık karşımıza çıkan yetersizlik veya aşırılıklar, ifratlar ve tefritler, Diriliş dilinin hem sakınmaya hem sakındırmaya çalıştığı sapmalardır. Bir yerde dengeden söz edebilmek için birden çok varlığın, oluşun, yönelişin bulunması ve bunların birbirlerine karşı çelişme ve çatışma imkân ve ihtimallerini yüklenmiş olmaları gerekir. Atomun yapısından galaksilerin düzenine, bir insanın psikolojisinden toplumların değişim ve dönüşüm süreçlerine kadar hemen her alanda hemen her şey, “zıddıyla kaaim” görünüyor. Yapıyı oluşturan unsurlardan birine sarılıp ötekini zayıflatmaya veya yok etmeye çalışmak, haksızlık ve zulümlere, felaket üreten çatışmalara, doğal dengelerin bozulmasına yol açmıştır, açmaktadır, açacaktır. Dolayısıyla varlığa, hayata ve hadiselerle birliği gözeten, bütünlüğü göz ardı etmeyen bir bakışla bakmak gerekir. Diriliş dilinin bir önceliğinin de birlikçi, bütünlükçü bakış olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakış, geçmişi bugün ve gelecekle birleştirmek, uygarlık tarihinin bütün verimlerini hesaba katmak ve onlarla hesaplaşmak; kuzey-güney, doğu-batı, yer-gök, ast-üst, zengin-yoksul, birey-toplum ayrımlarını gerilim alanları olmaktan çıkarıp alışveriş alanlarına çevirecektir.

Hayata ruhçu, adaletçi ve tevhitçi bir gözle bakmak; maddeci, sömürücü, parçalayıcı zihniyetlerin egemen olduğu bir dünyada ancak sorumluluk, inanç, sağduyu, özveri gibi değerlerle donanmış bir ülkücülüğü, bir idealizmi, bir adanmışlığı gerektirmektedir. Diriliş dilinin önceliklerinden biri de idealizmdir. Ancak bu idealizm, realiteden kopmak, ütopya rüzgârlarında savrulmak, hayal âlemlerine kanatlanıp oralarda kaybolmak gibi tehlikelerin farkında olan ve o tür tehlikelere karşı uyanık, dikkatli ve ihtiyatlı bir idealizmdir. Öyle ki, Diriliş dilinin öncelikleri arasında realizmin / gerçekçiliğin de bulunduğunu öne sürmek ve bunu kanıtlamak üzere örnek metinler göstermek hiç de zor değildir. Ancak o realist

metinlerin bile yanında yöresinde, önünde arkasında mutlaka bir ideal parıltısı, bir ülkü ışığı mutlaka hissedilecektir.

Ana çizgileriyle ve kuşbakışı denebilecek bir bakışla, ruhu, dengeyi, birliği, ülküyü öncelediğini tespit ettiğimiz Diriliş dilinin incelikleri, ayrıntılı ve titiz araştırmaları hak eden bir zenginlik içermektedir. Herhangi bir metinde aranacak unsurlar, öteden beri ve hemen her yerde üç başlık altında toplanmıştır: Fikir, his, hayal. Günümüzün kelimeleriyle söylersek: Düşünce, duygu, düşleme.

Diriliş dilinin en önemli özelliklerinde biri, bu üç unsuru da gerektiği yerde, gerektiği gibi, gerektiği kadar, ölçülü, verimli, etkileyici ve ufuk açıcı bir biçimde sergilemiş olmasıdır. Düşüncelerin açıklığı, boyutları ve sınırları; duyguların sağlamlığı, derinliği ve inandırıcılığı; hayallerin yüksekliği, güzelliği ve yüceltiliği, Diriliş külliyatının -nazım olsun nesir olsun- pek çok metninde âdeta iç içe geçmiş, sarmaş dolaş olmuştur. Bu birliktelik ve kaynaşma, âdeta varlığın ve insanın bütünlüğüne de denk düşen ve o bütünlüğü besleyen, destekleyen bir güç ve güzellik kaynağıdır. Diriliş külliyatı, düşüncenin sadece tümevarımcı veya tündengelimci, mekanik muhakemeler dizisinden ibaret olmadığını ve olmaması gerektiğini, duygularımız ve hayallerimizle kucaklaşabileceğini gösteren örneklerle doludur. O metinleri okurken duygunun, duygusallığın, hüznün, kederin, sevincin, umudun, korkunun, coşkunun... romantik zaafı zinciri değil, düşünce ve davranışlarla yakından bağlantılı insancıl deneyimler olduğunu hatırlar ve unutmayız. O metinleri okurken hayallerin bizi hayatın katı gerçeklerden koparan oyalayıcı ve uyutucu görüntüler olmaktan çıkıp bize hayatın ve ötesinin anlamını, değerini ve güzelliğini daha bir kuvvetle hissettiren uyarıcılar olduğunu fark eder ve önemseriz.

Diriliş dilinde geleneksel edebî sanatların pek çoğu, doğal denebilecek bir ustalıkla kullanılmıştır: teşbihler, istiareler, teşhisler, tenasüpler, tezatlar, hüsnütaliller, telmihler... metnin türüne ve içeriğine bağlı olarak artan veya azalan nisbetlerde karşımıza çıkar ve bizde herhangi bir yapmacılık duygusu veya öğretilik izlenimi uyandırmaz. Diriliş külliyatında en az karşılaştığımız anlatım yöntemi, hiciv ve mizahdır. Zaman zaman karşımıza çıkan ironi ve tariz örnekleri, bilindik hiciv sertliğine ve alaycılığına yahut mizah hafifliğine ulaşmaz. Sanki yoğun idealizm, böyle bir yönelişi âdeta kendiliğinden engellemektedir.

Diriliş dilinin inceliklerinden biri de, kavramların anlamını ve sınırlarını belirlemede titizlik göstermektir. Bir kavramın kimler tarafından, nerede, nasıl algılandığı da belirtilir, o kavrama bizim, nasıl ve neden hangi anlamı yüklememiz gerektiği de açıklanır. Böylece genel geçer veya evrensel sanılan pek çok kavramın, aslında öyle olmadığı vurgulanmış olur. Bu

tutum, bilinç uyanıklığını ve dikkat keskinliğini sağlamak, korumak ve geliştirmek bakımından önemlidir.